

Informacja
Departamentu Spraw Zagranicznych NRA
Koordynator Departamentu – mgr farm. Piotr Bohater

Projekt ustawy dotyczącej finansowania dyżurów aptek w Niemczech
oraz
ekonomiczny aspekt dyżurów aptek w Polsce na podstawie danych
z większości okręgowych izb aptekarskich

czerwiec 2013r.

1. Projekt ustawy umożliwiającej dofinansowanie dyżurów aptek w Niemczech

W dniu 6 czerwca 2013r. niemiecki Bundestag przyjął większością głosów projekt ustawy w sprawie zapewnienia dyżurów aptek (*Apothekennotdienstsicherungsgesetz – ANSG*). Jest to wyjątkowo ważna dla aptekarzy ustawa, ponieważ po jej wejściu w życie Niemcy będą pierwszym krajem europejskim, w którym dyżury nocne aptek będą w znacznym stopniu refundowane z budżetu funkcjonujących w tym kraju kas chorych. Ustawa będzie jeszcze poddana głosowaniu przez izbę wyższą niemieckiego parlamentu – Bundesrat – w dniu 5 lipca 2013r. i zacznie obowiązywać najprawdopodobniej od 1 sierpnia b.r.

W Niemczech funkcjonuje obecnie 20 921 aptek ogólnodostępnych i każdej nocy, jak również w każdą niedzielę i dzień świąteczny dyżuruje około 1 400 aptek na terenie całego kraju. Oznacza to, że **średnio każda niemiecka apteka pełni dyżur około 18 razy w roku**. Jednak liczba dyżurów pełnionych przez apteki w mniejszych miejscowościach i na terenach wiejskich wynosi w ciągu roku nawet 25, co oznacza, że apteki te pełnią nawet do 70% więcej dyżurów w stosunku do aptek położonych w dużych miastach. Jest to szczególnie duże obciążenie, ponieważ apteki w mniejszych miastach i na terenach wiejskich mają najczęściej mniejsze przychody, a w trakcie pełnionego dyżuru nocnego mają również dużo mniej pacjentów, niż apteki dyżurujące w większych miastach.

Badania ankietowe przeprowadzone przez Instytut Badań Społecznych i Analiz Statystycznych Forsa na reprezentatywnej grupie 1000 osób dorosłych dotyczące dyżurów aptek w Niemczech wykazały, że są one ważne dla większości społeczeństwa. Wyniki ankiety pokazały, że dyżury aptek w porze nocnej oraz w dni świąteczne są ważne dla 86% osób (dla 50% bardzo ważne i dla 36% ważne). Tylko 9% respondentów uznało, że dyżury aptek są dla nich mało ważne, a jedynie 4% osób wskazało, że dyżury aptek nie mają dla nich żadnego znaczenia. Jednak dotychczasowe doświadczenia w naszym kraju pokazują, że zainteresowanie i zapotrzebowanie na pełnienie dyżurów przez apteki w Polsce jest znacznie mniejsze, niż w Niemczech.

W roku 2012 około 28% niemieckiego społeczeństwa skorzystało z możliwości dyżurów pełnionych przez apteki co najmniej raz – oznacza to udzielenie fachowej pomocy przez apteki w porze nocnej lub w dni świąteczne dla ponad 20 milionów osób. Przy czym 24% osób korzystało z dyżurów aptek nawet do pięciu razy w ciągu roku, 3% - od sześciu do dziesięciu razy, a 1% więcej, niż 10 razy. Szczególnie często z możliwości oferowanych przez apteki w trakcie dyżurów nocnych korzystały rodziny z dziećmi. Około 37% rodziców w wieku 30 – 44 lat skorzystało w roku 2012 z nocnych dyżurów aptek nawet do pięciu razy.

Dotychczasowy system finansowania dyżurów aptek w Niemczech oparty jest na pobieraniu przez apteki dodatkowych 2,50 Euro od każdego pacjenta korzystającego z dyżuru. Ponieważ średnia ilość pacjentów w trakcie dyżuru wynosi około 10, co powoduje, że średni przychód apteki w trakcie dyżuru wynosi około 100,00 Euro (na przychód ten składa się opłata stała za każde wydane opakowanie leku plus dopłata za wydanie leków w czasie dyżuru apteki), jest oczywiste, że przychody statystycznej apteki w trakcie dyżuru są dużo niższe, niż koszty tego dyżuru, które wynoszą średnio około 300,00 Euro.

Dlatego niemiecki minister zdrowia Daniel Bahr doceniając ogromnie pozytywny aspekt społeczny dyżurów aptek oraz uwzględniając coraz większe problemy aptek dotyczące ich finansowania zapowiedział w drugiej połowie 2012r. możliwość wprowadzenia systemu refundacji znacznej części kosztów dyżurów aptek. Deklaracja ta była **efektem intensywnych zabiegów niemieckiego samorządu aptekarskiego o wprowadzenie takiego systemu refundacji, popartych badzo szczegółowymi analizami ekonomicznymi i finansowymi**. Samorząd aptekarski zorganizował również szeroko zakrojoną **kampanię informacyjną** dotyczącą dyżurów aptek, skierowaną zarówno **do pacjentów**, jak i **do mediów**.

Uchwalona przez Bundestag ustawa w sprawie zapewnienia dyżurów aptek (*Apothekennotdienstesicherstellungsgesetz – ANSG*) jest bardzo ważna dla aptekarzy również z tego względu, że po raz pierwszy w Niemczech apteki będą uzyskiwać przychody nie tylko w wyniku wydanych w apteczkę leków, ale również za gotowość do świadczenia usług farmaceutycznych w porze nocnej. Przyjęta ustawa zakłada zmiany w trzech niemieckich aktach prawnych dotyczących funkcjonowania aptek:

- w ustawie o aptekach (*Apothekengesetz*),
- w ustawie o produktach leczniczych (*Arzneimittelgesetz*),
- w rozporządzeniu o cenach produktów leczniczych (*Arzneimittelpreisverordnung*).

W pierwszej części projektu ustawy określony został problem oraz cel, który należy osiągnąć po przyjęciu tej ustawy. **Dotychczasowa dodatkowa opłata za wydanie leków w trakcie dyżuru apteki w wysokości 2,50 Euro nie pokrywa kosztów pełnionego dyżuru**. Jest to szczególnie poważny problem dla aptek funkcjonujących na obszarach o niewielkiej gęstości zaludnienia, które nie tylko muszą pełnić więcej dyżurów w ciągu roku, ale w trakcie dyżuru mają również znacznie mniej pacjentów.

Dlatego rozwiązaniem tego problemu jest **utworzenie specjalnego funduszu na poziomie ogólnokrajowym**, z którego każda apteka pełniąca dyżur w porze nocnej w godzinach od 20:00 do 6:00 będzie otrzymywać stałą dopłatę z tego funduszu za każdy dyżur niezależnie od ilości pacjentów w trakcie dyżuru. Fundusz ten będzie utworzony i zarządzany przez Zrzeszenie Niemieckich Aptekarzy (*Deutscher Apothekerverband*), które wchodzi w skład Zarządu Niemieckich Izby Aptekarskich (*Bundesvereinigung Deutscher Apothekerverbände – ABDA*).

Innym rozwiązaniem tego problemu mogłoby być zwiększenie dodatkowej opłaty za wydanie leków w trakcie dyżuru, ale musiałyby być to bardzo duża podwyżka, która miałaby bardzo negatywne skutki społeczne - dlatego takie rozwiązanie zostało odrzucone.

Finansowanie wyżej wymienionego funduszu możliwe będzie dzięki **zwiększeniu opłaty stałej za każde wydane przez aptekę opakowanie leku na receptę o 0,16 Euro**. W Niemczech od roku 2004 system marży aptecznej na leki na receptę został zastąpiony przez opłatę stałą za każde wydane opakowanie leku refundowanego płaconą przez odpowiednią kasę chorych oraz dodatkową niewielką marżę liniową na poziomie 3%, która jest istotna w przypadku leków o cenie hurtowej rzędu kilkuset Euro. W roku 2013 opłata stała będzie wynosić 8,51 Euro (8,35 Euro + 0,16 Euro) .

Jednak dodatkowa opłata dla apteki w wysokości 0,16 Euro za każde wydane opakowanie leku nie może po prostu zostawać w tej aptece, ponieważ w takim przypadku głównymi beneficjentami nowego systemu byłyby apteki w dużych miastach, które wydają więcej leków w ciągu roku i pełnią mniej dyżurów. Z tego powodu **dodatkowa opłata w wysokości 0,16 Euro będzie przekazywana do centralnego funduszu zarządzanego przez Zrzeszenie Niemieckich Aptekarzy**, z którego będą wypłacane ryczałtowe dopłaty za każdy pełniony dyżur nocny przez aptekę.

Zgodnie z założeniami ustawy wprowadzenie systemu refundacji dyżurów aptek spowoduje dodatkowe obciążenie dla kas chorych w ramach ustawowego ubezpieczenia społecznego w wysokości około 100 milionów Euro rocznie, a dla prywatnych kas chorych w wysokości 12 milionów Euro rocznie. Kwoty te zostały wyliczone w oparciu o całkowitą liczbę opakowań leków na receptę wydanych w Niemczech w roku 2012 w aptekach ogólnodostępnych - zgodnie z danymi podanymi przez IMS Health było to 704,981 milionów opakowań.

Jeśli pomnożymy: 704 981 000 opakowań x 0,16 Euro = 112 796 960,00 Euro

Rozliczanie refundacji dyżurów nocnych aptek będzie się odbywało w cyklu kwartalnym. Apteki będą przekazywały do centralnego funduszu informację o ilości wydanych w danym kwartale opakowań leków na receptę oraz liczbie pełnionych dyżurów nocnych. **Otrzymywana z centralnego funduszu ryczałtowa dopłata będzie pokrywała większą część kosztów pełnionego dyżuru.** Po upływie roku od wejścia w życie nowego systemu dopłat do dyżurów aptek zostanie przeprowadzona dokładna analiza funkcjonowania systemu i ewentualnie wprowadzone zostaną niezbędne korekty tego systemu.

Uchwalona ustawa jest **ogromnym sukcesem niemieckiego samorządu aptekarskiego, któremu dzięki determinacji i konsekwencji w działaniu oraz przedstawionym szczegółowym wynikom analiz ekonomicznych oraz badań ankietowych pacjentów udało się przekonać ministerstwo zdrowia i parlamentarzystów do wprowadzenia tak korzystnego dla pacjentów i aptekarzy systemu.** Dzięki temu pacjenci mogą zawsze liczyć na fachową pomoc aptekarzy niezależnie od pory dnia czy nocy, na całym obszarze kraju. Wiele milionów przypadków udzielanej fachowej pomocy przez aptekarzy w trakcie dyżurów aptek przyczynia się również do ogromnych oszczędności w innych obszarach funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, finansowanych przez niemieckie kasy chorych. Mam nadzieję, że również w Polsce rozpoczniemy wkrótce merytoryczną dyskusję na ten tak ważny dla aptekarzy temat i uda nam się wprowadzić w życie analogiczny system dopłat do dyżurów aptek, wykorzystując doświadczenia naszych zachodnich sąsiadów.

2. Ekonomiczny aspekt dyżurów aptek w Polsce – na podstawie danych z 18 OIA

Od kilku lat narasta również problem finansowania dyżurów aptek w Polsce. Stał się on szczególnie dotkliwy po wprowadzeniu od 1 stycznia 2012r. systemu naliczania marż aptecznych tylko do limitu refundacji. Według danych IMS średnia marża apteczna na leki refundowane w Polsce spadła w roku 2012 do bardzo niskiego poziomu 13,5%. Spowodowało to drastyczne pogorszenie się sytuacji ekonomicznej większości polskich aptek, czego efektem była redukcja personelu fachowego w aptekach na poziomie kilku tysięcy etatów, co dodatkowo zwiększyło problemy związane z pełnieniem dyżurów przez apteki. **Negocjacje z przedstawicielami starostów i rad powiatów są w obecnym systemie prawnym oczywiście tylko doraźną próbą rozwiązywania tak ważnego dla aptekarzy i polskiego społeczeństwa problemu** i wydaje się, że nowy system refundacji kosztów dyżurów aptek przyjęty w Niemczech może być interesująca wskazówką dla naszego Ministerstwa Zdrowia oraz Narodowego Funduszu Zdrowia.

Oczywiście konsultacje z Ministrem Zdrowia, Prezesem NFZ oraz parlamentarzystami w tym zakresie będą wymagały przedstawienia odpowiednich analiz ekonomicznych wykonanych dla aptek ogólnodostępnych funkcjonujących w Polsce. Dlatego w grudniu 2012r. przedstawiłem wstępne opracowanie dotyczące ekonomicznego aspektu dyżurów aptek w Niemczech oraz na terenie Dolnego Śląska. W trakcie posiedzenia Naczelnej Rady Aptekarskiej w dniu 18 grudnia 2012r. poprosiłem prezesów izb okręgowych o przesłanie danych z poszczególnych OIA, aby możliwe było wykonanie dokładnej analizy kosztów ponoszonych przez dyżurujące apteki w skali całej Polski. Ponieważ do dnia dzisiejszego otrzymałem odpowiedzi z siedemnastu okręgowych izb aptekarskich, przedstawiam obliczenia wykonane w oparciu o dane otrzymane z tych izb oraz Dolnośląskiej Izby Aptekarskiej. Mam nadzieję, że wkrótce zostaną przesłane niezbędne wartości liczbowe z pozostałych dwóch izb okręgowych, aby można było wykonać całościową analizę dla wszystkich aptek w Polsce w celu przedstawienia propozycji samorządu aptekarskiego Ministerstwu Zdrowia.

Zarówno średnie czasy dyżurów, jak i koszty dyżurujących magistrów farmacji w poszczególnych izbach na podstawie danych przekazanych przez okręgowe izby aptekarskie były do siebie zbliżone i mieściły się w następujących przedziałach:

- a) średni czas dyżuru nocnego w dni powszednie i świąteczne – 12 godz.
- b) średni czas dyżuru dziennego w weekendy i dni świąteczne – od 8 do 9 godz.
 - od 5 do 6 godz. w soboty (czas rozpoczęcia dyżuru – godz. 14:00 lub 15:00)
 - od 8 do 12 godz. w niedziele i święta
- c) całkowite koszty dyżurującego magistra farmacji:
 - dyżur nocny w dni powszednie: od 26,00 zł / godz. do 29,50 zł / godz.
 - dyżur nocny w weekendy i dni świąteczne: od 34,50 zł / godz. do 38,33 zł / godz.
 - dyżur dzienny w weekendy i dni świąteczne: 34,50 zł / godz. do 38,33 zł / godz.

Do obliczeń zostały przyjęte średnie wartości charakterystyczne dla aptek na terenie poszczególnych izb aptekarskich.

Wyniki obliczeń zostały przedstawione w poniższej tabeli.

okręgowa izba aptekarska	liczba aptek na terenie izby	liczba dyżurujących aptek w ciągu doby	koszt dyżurów nocnych	koszt dyżurów w weekendy i dni świąteczne	całkowity koszt dyżurów
Białostocka Okręgowa Izba Aptekarska	381	25	3,16 mln zł	0,88 mln zł	4,04 mln zł
Beskidzka Okręgowa Izba Aptekarska	294	10	1,27 mln zł	0,35 mln zł	1,62 mln zł
Częstochowska Okręgowa Izba Aptekarska	256	18	2,27 mln zł	0,64 mln zł	2,91 mln zł
Dolnośląska Izba Aptekarska	1010	60	7,53 mln zł	2,12 mln zł	9,65 mln zł
Gdańska Okręgowa Izba Aptekarska	704	32	4,20 mln zł	1,23 mln zł	5,43 mln zł
Kaliska Okręgowa Izba Aptekarska	216	6	0,75 mln zł	0,21 mln zł	0,96 mln zł
Kielecka Okręgowa Izba Aptekarska	429	19	2,39 mln zł	0,68 mln zł	3,07 mln zł
Lubelska Okręgowa Izba Aptekarska	833	30	3,79 mln zł	1,06 mln zł	4,85 mln zł
Śląska Okręgowa Izba Aptekarska	1490	71	9,97 mln zł	2,09 mln zł	12,06 mln zł
Okręgowa Izba Aptekarska w Krakowie	1128	40	4,45 mln zł	1,97 mln zł	6,42 mln zł
Okręgowa Izba Aptekarska w Łodzi	887	54	6,82 mln zł	1,91 mln zł	8,73 mln zł
Olsztyńska Okręgowa Izba Aptekarska	317	30	3,79 mln zł	1,06 mln zł	4,85 mln zł
Opolska Okręgowa Izba Aptekarska	309	24	3,02 mln zł	0,85 mln zł	3,87 mln zł
Podkarpacka Okręgowa Izba Aptekarska	664	27	3,41 mln zł	0,95 mln zł	4,36 mln zł
Pomorsko-Kujawska Okręgowa Izba Aptekarska	594	31	3,89 mln zł	1,12 mln zł	5,01 mln zł
Środkowopomorska Okręgowa Izba Aptekarska	204	15	1,89 mln zł	0,53 mln zł	2,42 mln zł
Wielkopolska Okręgowa Izba Aptekarska	991	52	5,43 mln zł	1,84 mln zł	7,27 mln zł
Zachodniopomorska Okręgowa Izba Aptekarska	239	21	2,28 mln zł	0,81 mln zł	3,09 mln zł
RAZEM:	10 946	565	70,31 mln zł	20,30 mln zł	90,61 mln zł

Analiza kosztów dyżurów aptek na obszarze wyżej wymienionych izb aptekarskich pozwala wyciągnąć wniosek, że w przypadku **apteki na obszarze całej Polski koszt dyżurów będzie wynosił około 110 mln złotych rocznie**. Niestety marża apteczna wynikająca z wydanych leków w trakcie dyżuru tylko w bardzo niewielkim stopniu pokrywa koszty tego dyżuru. W tej sytuacji

wielu aptekarzy oczekuje albo zwolnienia z obowiązku pełnienia dyżurów, albo dopłat NFZ lub samorządów terytorialnych do tych dyżurów. Szczególnie, że kwota rządu 110 mln zł rocznie jest w obecnej sytuacji bardzo dużą kwotą dla aptek, jednak w porównaniu z wydatkami NFZ np. na finansowanie **leczenia ambulatoryjnego** - jest to **zaledwie około jednego procenta wydatków NFZ na ten cel**. Ponadto z danych dotyczących wykonania budżetu NFZ za rok 2012 wynika, że w skali całego kraju wydatki NFZ na refundację leków po wejściu w życie ustawy refundacyjnej były mniejsze o około 2 miliardy złotych w stosunku do wydatków w roku 2011. Znaczna część tych oszczędności budżetu NFZ wynika z drastycznego obniżenia marż aptecznych na leki refundowane od 1 stycznia 2012r. Natomiast dopłaty do dyżurów aptek w kwocie sumarycznej 110 milionów złotych stanowiłyby **jedynie około 5% kwoty, którą budżet NFZ zaoszczędził na refundacji w roku 2012**.

W obecnej sytuacji, biorąc pod uwagę kondycję finansową aptek, jak i możliwości budżetowe polskiego państwa, samorząd aptekarski powinien podjąć kluczową decyzję, **czy pracujemy nad uzyskaniem dofinansowania dyżurów aptek ze strony budżetu, czy też będziemy dążyć do zniesienia obowiązku pełnienia dyżurów przez apteki**. Każda z tych opcji wymaga jeszcze dodatkowych wnikliwych analiz.

Oczywiście batalia samorządu aptekarskiego o rozwiązanie problemu dyżurów aptek nie będzie łatwa w obecnej sytuacji w naszym kraju. Jednak przedstawienie szczegółowych obliczeń i analiz z pewnością będzie podstawą do rozpoczęcia negocjacji z Ministerstwem Zdrowia, NFZ i samorządami terytorialnymi. Dlatego bardzo proszę prezesów tych izb okręgowych, którzy nie przekazali jeszcze danych dotyczących kosztów dyżurów aptek, o pilne przesłanie tych informacji na adres mailowy prezes@dia.com.pl. Będę również wdzięczny za ewentualne uwagi i sugestie dotyczące wykonanych obliczeń.

Prezes Dolnośląskiej Izby Aptekarskiej

mgr farm. Piotr Bohater

prezes@dia.com.pl